

Asia: VN/20129/2020

Valtioneuvoston periaatepäätös teknologiapolitiikasta 2020-luvulla – teknologialla ja tiedolla maailman kärkeen

Teknologiapolitiikan päämäärä

Lausuntonne ehdotetusta teknologiapolitiikan päämäärästä.

-

Tavoite 1

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 1: Suomi on maailman kilpailukykyisimpiä valtioita ja maailman paras paikka teknologiayrityksille.

Akava pitää hyvänä havaintona tarvetta nostaa julkishallinnon teknologia osaamista ja siihen rakennetut koulutusratkaisut vaikuttavat toimivilta ideoilta. Sen sijaan on hankala tunnistaa, että teknologiavaltiosihteeri pystyisi saamaan tehokkaasti merkittäviä asioita aikaan. Ministeriöt ovat kuitenkin vahvasti kiinni toimivaltaajaossaan ja se, mihin virkamiehet panostavat pohjautuu siihen, mitä heidän oman ministeriönsä toimenkuvissa on määritelty. Jos esim. ympäristöministeriön virkamiehen toimenkuvassa ei lue, että teknologian edistäminen, niin se, että hän edustaisi omaa ministeriötään VNK:n valtiosihteerin vetämässä verkostossa vaikuta vielä kovin merkittävästi siihen, miten hän asioita edistää omassa ministeriössään. Tämä on todistettu useissa horisontaalisissa kehittämistoimissa, joista yhtenä esimerkkinä yritysten hallinnollisen taakan purkaminen.

Toimenpiteissä voisi nostaa vahvemmin esille myös tarpeen rekrytoida yrityksissä työskennelleitä osaajia julkishallintoon. Hyvin usein julkishallinnon paikoille rekrytoidaan joku, joka on työskennellyt jossain toisessa viranomaisessa - ei niinkään yritysmaailmassa. Tässä yhtenä syynä saattaa olla se, että työnhaun pätevyysvaatimuksissa korostetaan erityisesti kokemusta ko toimintaympäristöstä. Toinen syy on ylipäätään se kuinka houkuttelevia työpaikkailmoitukset julkiselle puolelle ovat. Jos organisaatio, johon uusia tekijöitä pyritään rekrytoimaan, on esimerkiksi Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskus KEHA, niin voi olla, että jo pelkän työnantajanimen lukeminen karsii potentiaalisia hakijoita.

Rakenteiden tehostaminen rahoituksen parantamiseksi on kannatettava idea. Yrityksellä ei tulisi olla tarve tietää hakiessaan, että mikä julkinen organisaatio rahoitusinstrumenttia myöntää ja osata mennä oikean organisaation hankesivuille.

Lainvalmistelun kehittämisessä on tärkeää luoda välineitä, joiden avulla lainvalmistelija tunnistaa lainsäädännössä ne asiat, jotka muodostuvat esteeksi teknologiakehitykselle. Siksi esim. kansallisen TechFit -menettelyn ehdottaminen ovat avauksia, jotka aidosti edistävät teknologianeutraalin lainsäädännön kehittämistä. Lainsäätäjän on hankala reagoida, jos riittävän yksityiskohtainen tieto ei valu lainsäätäjälle asti. Usein edunvalvontajärjestöjen papereissa ohjeet jäävät julistuksen tasolla, joten on tärkeää löytää kanavat saada yritysten havainnot ja kokemukset lainkirjoittajalle asti.

Ministeriön resurssit ohjaavat virkahenkilöt käyttämään aikaansa EU sääntelyn kansalliseen implementointiin. Siksi resursseja vaikuttaa komissioon jo hyvin varhaisessa vaiheessa ei ole. Usein tässä saattaa olla kyse myös osaamisesta. Kansallinen osaaminen kasvaa vasta trilogivaiheessa ja sen takia Suomella ei ole vahvaa sanomaa vaikuttaa komissioon siinä vaiheessa, kun sääntelytarpeita vasta evaluoidaan. Varhaisessa vaikuttamistyössä korostuu silloin elinkeinoelämän viestin välittäminen ministeriöihin.

Tällä hetkellä ei ole ratkaistuna, miten tulevat hallitukset löytävät valtiontalouden kehyksistä rahoituksen saavuttaa edes 4 prosentin T&K-tavoitetta. Siksi, vaikka tämän tavoitteen nostaminen 5 prosenttiin vaikuttaa perustellulta, se samalla tuntuu ehkä liiankin kunnianhimoiselta. Varsinkin kun ottaa huomioon, että jotta T&K panostukset nostavat tuottavuutta, tulee Suomen panostaa kehyksissään tulevan 10 vuoden aikana miljarditasolla myös osaamistason nostamiseen, koska innovaatiot otetaan käyttöön ja ne leviävät osaavan työvoiman välityksellä

Osaavan työvoiman saatavuuden toimet saattavat olla ristiriidassa T&K kehittämistoiminnan kanssa silloin, kun tavoitteena on keskittää rahoitus riittävän uskottavien kansainvälisesti tunnustettujen osaamiskeskittymien luomiseen. Esimerkiksi EAKR rahoitus innovaatioekosysteemeihin on suuruusluokaltaan hyvin erilaista, kun se jaetaan 18 kaupungin kesken kuin, jos se olisi jaettu esim. kuuden kaupungin kesken. Siksi saattaisi olla tärkeää, että teknologiapoliittisissa papereissa otettaisiin kantaa myös siihen, että voidaanko aluekehittämisen vääränlainen painotus nähdä myös uhkana kv-ekosysteemien syntymiselle. Joskin näin voitaneen tulkita paperin maininta suuren investoinnin hajoittaminen pikkupuroihin.

Akava yhtyy erityisesti paperin esitykseen vakiinnuttaa lippulaiva ja veturihankkeet pysyväksi rahoitusmuodoksi, jotta yritykset voivat suunnitella pitkällä tähtäimellä tietäen, että tällaista rahoitusta on saatavilla. Myös verokannustin on syytä vakiinnuttaa, koska se parantaa erityisesti pk-sektorin innovaatiotoimintaedellytyksiä

Selvitysten perusteella saattaa olla, että Suomessa jaetut yritystuet ovat myös hidastaneet uudistumista. Siksi paperissa olisi hyvä nostaa esiin myös tarve julkisten rahoittajien käyttää rahoitusarviointityökaluja, joilla arvioidaan, että vakiintuneille toimijoille tuki menee vain niille, jotka eivät ole poistumassa tulevina vuosina.

Julkisten hankintojen kohdalla on syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että julkisista hankinnoista valitetaan hyvin usein. Tämän syynä saattaa olla se, että valittaminen on suhteellisen edullista, koska käsittelyssä ei ole vastaajaa ja kantajaa. Hankintayksiköt miettivät jo tarjousasiakirjoja laatiessaan sitä, miten hankintapäätös voidaan perustella markkinaoikeudessa. Tämä saattaa vaikuttaa siihen kuinka yksityiskohtaisia vaatimuksia tarjouspyyntöön laitetaan, koska se helpottaa tarjosten vertailua ja siten markkinaoikeus käsittelyä. Siksi innovatiivisten hankintojen vauhdittamisen kannalta voisi olla mielekästä arvioida onko nykyinen helpohko valittamisprosessi tarkoituksenmukaisin.

Tavoite 2

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 2: Suomessa on maailman tunnetuimpia ja houkuttelevimpia teknologia-alan koulutuksen, tutkimuksen, osaajien ja investointien keskuksia.

Ilmas osaamista uusia teknologioita ei oteta laajasti käyttöön. Siksi on tärkeää, että myös koulutus on nostettu tavoitteeksi. Osiosta kuitenkin puuttuu konkreettinen osaamistason nostamiseen tähtäävä tavoite. On tärkeää, että osaamista katsotaan työelämälähtöisesti eikä pelkästään tutkintolähtöisesti, mutta jos ei tähdätä myös konkreettisesti tutkintomäärien kasvattamiseen, saattaa 70-luvulla syntyneet jäädä Suomen koulutetuimmaksi ikäryhmäksi.

Tavoite 3

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 3: Suomessa on maailman teknologia- ja innovaatiomyönteisin julkinen sektori, joka mahdollistaa ihmisten ja yritysten hyvinvoinnin.

Kuten paperissa on tunnistettu on tärkeää vauhdittaa oikeusministeriötä valmistelemaan yleislainsäädäntö automaattisesta päätöksenteosta. EU:n tietosuoja-asetusta on hyvä tulkita mahdollistavasti. Tilanteet, jossa edes yksilön suostumuksesta viranomainen ei saa luovuttaa tiettyjen tietojen välittämistä saattaa estää tärkeää kehitystyötä esimerkiksi työnvälityspalveluissa.

Digitaalisen henkilöllisyyden käyttöönotto vahvistaa yksilön mahdollisuuksia oman datansa hallintaan. Se myös avaa mahdollisuuksia sen tyyppiseen tulevaisuusvisiointiin, jossa henkilö voisi hyötyä taloudellisesti luovuttaessaan tietojään.

Tavoite 4

Lausuntonne ehdotetusta tavoitteesta 4: Suomi hyötyy laajalti globaaleihin haasteisiin vastaavien teknologioiden rohkeasta kehittämisestä ja soveltamisesta.

-

Seurantamalli

Lausuntonne ehdotetusta seurantamallin toteuttamisesta.

Tulosten seuraaminen on tärkeää. Raportissa on hyvin paljon toimenpiteitä ja saattaa olla epärealistista ajatella, että kaikki voitaisiin toteuttaa kerralla. Siksi olisi suureksi hyödyksi, jos jo raportissa voitaisiin priorisoida toimenpiteitä esimerkiksi aikatauluttamalla niitä.

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset kommentit ja huomiot.

-

Rekilä Piia
Akava ry